

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 10.

У НОВОМ САДУ 5. МАРТА 1887.

ГОД. III.

ИЗ „НЕМАЊЕ“, *)

ИСТОРИЈСКЕ ДРАМЕ У ПЕТ ЧИНОВА.

НАПИСАО МИЛОШ ЦВЕТИЋ.

Ч И Н Т Р Е Ћ И.

(Башта код двора Завидиног на Рашкој. Напред башта, у дну далеко старински градић и градско платно, изнад кога доцније обасја месец.)

ПОЈАВА ТРЕЋА.

Ана и *Марија* (долазе из дубине десно.)

Ана. Добро учинисмо, што се за час уклонисмо. А мени и онако годи овај вечерњи тихи поветарац, који нас напаја дивним мирисом разног цвећа.

Марија. За којим твоје срце непрестано жуди.

Ана. То је све, у чему уживам. (поћутавши) Је ли, драга Маро, да нема виђенијега витеза од Немање?

Марија. Дивила сам се његовом витешком и господском држању, па његовом стасу, збору, погледу. Виђала сам, кћери, доста гласовитих јунака и витезова, али је Немања све надмашио!

Ана. Па његово добро и племенито срце!

Марија. Ох, ту је ненадмашан!

Ана. (љутко) Је ли? Па како збори с властелом, како са себрима и отроцима тек!

Марија. Мислиш, да им је отац и мајка...

Ана. А не њихов господар и владалац...

(уздане тихо) Благо оној, која га својим назове! (спазивши, да долази Немања) Боже!

Марија. Шта ти је, чедо моје? Што се пренлаши?

Ана. (збуњено и узнемирено) Хајдемо одавде, Маро!... Ето Немање!... Стрепим за своје

срце, да ме не изда... А мој отац... (поћу) Доцкан! Ево га!

ПОЈАВА ЧЕТВРТА.

Немања и пређашње.

Немања. (поздрављајући Ана) Опрости, светла књегинице, — ако те мојим доласком узнемирујем.

Ана. (чврсто се приљубила уз Марију, тихо и као дрхћући) Не, светли жупане.

Немања. Онда ми се ваљда тако учини. — Ово је први тренутак и прва прилика, коју уграбих, да с тобом неколико слободнијих речи прозборим. Прва ми је света дужност, да се из дубине срца мога захвалим теби и твојој драгој пратиљи на указаној ми помоћи, без које Бог зна шта би са мном било.

Ана. (пада му скромно у реч) То је дужност свакога човека и хришћанина.

Немања. Клањам се твојој скромности; али срце и душа моја осећају се обвезани вама обема за цео живот.

Ана. (тихо и скромно) Сувише благодарности — за тако малу услугу.

Немања. Зар то мала услуга? Та спасла си ми живот! Јер да ти не дође у оном тренутку, ја бих данас извесно већ био покојни.

Ана. (погледајући на небо) Послао нас је Бог!

Немања. И ја тако мислим. И баш за то, што те он посла, двострука ми је жеља, да те као моју спаситељку умолим, да ми допустиш, да само с тобом неколико речи прозборим.

*) Добротом поштованог писца добили смо неколико одломака из његове драме „Немања“, која је награђена са 1000 динара, и о којој на другом месту доносимо опширнији приказ. — Да би ове сцене боље разумели наши читаоци, напоменућемо ово: Ана је кћи Драгоша, кнеза Захумског и Требињског, Марија је њена пратиља; Деспа је кћи краља Радосава III., а Немања је главни јунак драме. — Уредн.

Ана. (у пола за се) Слутила сам то. (гласно) Опрости, светли жупане, али —

Немања. Светла кнегињице, надам се, да ми нећеш одбити молбу —

Ана. (за се) Ах, срце моје!

Немања. А и тебе молим, драга пратиљо и другарице светле кнегињице, да ме оставиш за тренутак на само с кнегињицом, а залажем витешку реч, да немаш узрока никаквом страховању.

Ана. (живо) Не остављај ме!

Марија. Светли жупане — жеља кнегињице...

Немања. И мени би била светиња! Али ово, што имам да речем, гори као жива жеравица на моме срцу; морам исповедити, и то само кнегињици.

Ана. (тихо Марији) Не знам ни сама, шта да учиним?

Марија. (живо и тихо) Не знам, шта жели. Ја бих молбу таквог витеза саслушала... Храбро, кнегињице! Ја ћу бити на близу... Светли жупане!... (Поклони се и оде лево).

Немања. Хвала, светла кнегињице! (поћути). Светла кнегињице! Тисућама мисли лете ми кроз главу, а живи пламен у срцу гомила још више речи на језик ми... Све би хтеле у један мах к теби да полете. (поћути) Од оног тренутка, кад нам се погледи први пут сусретоше; кад она дивна румен невиности прелете преко твог лепог лица; кад она ружа клону с твојих девојачких груди, те је подигох и понех као свети аманет — разбукти се пламен у моме срцу, пламен, што хоће да ме спали, сагоре, да ме уништи!

Ана. (тихо, дрхћући) Овај ме жар опија —

Немања. (све ватреније) Па као што ме избави од љуте бољетике у дукљанском двору, камо те сам бог посла, да ми будеш спаситељка, тако ми буди и по други пут спаситељка... ево ме пред тобом, светла кнегињице, просим милост за свој живот — (молећи) Буди и по други пут избавитељка његова.

(За време овог говора Немањиног Деспа се појавила у дну, саслушала говор и при завршетку види се на лицу, како је планула гњевом и отишла на десно у дно.)

Ана. (борећи се са собом и угушујући осећања) Глава ми се заноси, у грлу застаје реч... срце ми обузима нека слутња...

Немања. Не оклевај, не премишљај.

Ана. (тихо и у грозници) А мој отац?... Његова мржња... ћути, јадно срце моје!

Немања. Проговори, анђеле лепи... реци барем једну реч!

Ана. (тихо за се као пре) Не, не... не смем... не могу... (гласно Немањи) Не разумем те, светли жупане.

Немања. Не разумеш? Зар су моје речи тако нејасне? Од којег бога или богиње да позајмим речи или глас? Не разумеш? А ти погледај у око, у зеницу његову, то огледало човечије душе! Кроз њу згледај у моје срце, видићеш га рањено и раскрвављено твојом стрелом. Загледај у моју душу, па ћеш видети само твоју слику, запитај њу, и она ће ти казати, да ме чежња за тобом мучи и сатире; казаће ти, да те љубим — да те обожавам, да за тобом умирем!

Ана. (као пре) Ове ме речи убише! Умудри ме, богородице — шта да одговорим?

Немања. (са чуђењем) И ти још ћутиш? Дакле ме поглед ока и наде мога срца преварише! (Ана ћути и стрепи). Ти ме ваљда мрзиш?

Ана. (тихо и стрепећи) Не —

Немања. (живо) Али ме и не љубиш?

Ана. (мало живље) То није.

Немања. Па шта ти онда забрањује, да ми не искажеш најмилију реч?

Ана. (са уздахом) Мој отац!

Немања. (радосно) Твој отац! Дакле, страхујеш од старога кнеза?

Ана. Јер бих пре умрла, него што бих дала своју руку преко његове воље.

Немања. (са усхићењем) О, дивни створе! Та није те моје око узалуд угледало, не посла ми те узалуд благи бог у сусрет. Таква Ана Немањи је још милија!

Ана. (чисто одахнувши, радосно) Заиста?

Немања. Тисући пут милија! — Но не бој се, драга кнегињице! Бригу о пристанку твога оца остави мени.

Ана. (значајно) Али крв лежи између вас!

Немања. Пука лаж наших непријатеља, наших и народних!

Ана. (још радосније) Лаж?

Немања. Веруј, светла кнегињице! За то ти и рекох, да пристанак очев оставиш мени. (Поћути, па настави још свечаније али и озбиљније). Светла кнегињице! Преда мном је свети задатак, велико, узвишено дело. Кад то свршим, измирићу се са твојим оцем, јер без његова пристанка не желим ни ја!... Мени сад треба сва моја јуначка снага, сав жар мога срца, сва моћ моје душе, те да постигнем оно, што сви мисле да се постићи не може. Вечерас ће се прекршити. Нека све буде против мене, ја не ћу одустати од своје намере... Али да

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

бих се могао машити за оно, што се чини немогућно, треба ми мира, и ја дођох, да га испросим од тебе. Треба ми миран сан, сва снага мислилачка, сва храброст срца и одважност душе! А ти ми све то украде! — Тек што легнем да починем од напорног делања — а твој ми се анђeosки лик појави, и не да ми ока склопити. Почнем ли мислити о светом предузећу, ти ми се у њ уплећеш. Затреба ли ми храброст срца, стрела твога првог погледа — жацне ме. Затреба ли ми одважност душе — ње нема, — она је — код тебе! Украла си ми сан, врати ми га! Украла си ми мисли, врати ми их! Украла си ми храброст, врати ми је! Украла си ми и срце и душу — врати ми их, и спаси и свети задатак и мене самог! А за то доста је цигла једна реч. Реци: »љубим те!« и ти си ми спасла живот!

Ана (погледа га, задрхће, покрије лице рукама. Заплаче се и говори угушено). Боже, срце ми је препуно, хоће да прене. Угушене речи и притајани осећаји хоће да ме уморе — снага ме оставља — (хоће да клоне).

Немања. (који је све то мотрио, хоће да је придржи — живо јој приступајући) Ано! спаситељко моја! Обожавана Ано, шта ти је?

Ана. (долази к себи) Ништа, светли жупане!... Остави ме. (Окрене се њему и гледа га са љубавним заносом). Допусти, да те сад слободно гледам, да ти слободно и без зазора говорим, да ти слободно погледам у око, и да се очарана и стопљена твојом љубављу спустим кроза њ на дно твога срца и твоје витешке душе! — Ти лепа слико моје млађане девојачке маште, слико мојих снова — дивни мој јуначе! Не, не! — Није те око преварило, а још мање срце и душа! (Загледа се у њега.) Та твоја сам — твоја! Љубим те — љубим те! (Полети му на груди).

Немања. (прихвати је у највећем узбуђењу) Ано! Душо драга! Животе мој! Анђеле чувару мој! (Буцање. У исти мах у даљини врло тихо, да се једва чује, чује се Марија, како виче: »у помоћ.« — Код другог узвика као да јој неко угуши реч. Немања се прене на тај узвик.) Чу ли? — као да неко викну у помоћ?!

Ана. (у заносу) Ја не чујем ништа — само куцање твога јуначкога срца! Лепи витеже мој! А је ли још у тебе моја ружа?

Немања. (вадећи ружу) Погледај — ево је. Од оног тренутка вазда сам је носио на срцу!

Ана. Дивно! Дај је амо, драгане. Ружа је краљица цвећа и пролећа. Тој дивној владарци, том првом сведоку и посреднику наше љубави, поверимо и нашу љубавну заклетву о

вечној верности. (Подигне ружу.) Овде пред светлим лицем твојим, узвишена краљице, закљичем се на вечиту верност! А љубећи твоју пурпурну одећу — стављам печат мојој заклетви. (Пољуби ружу.)

Немања. (гледа је са усхићењем и дивљењем) Невино анђелче! На вечну верност кунем се и ја. (Пољуби ружу.) Нека ме громови поразе, ако је прекршим!

Ана. Прекршиш ли је, свенуће Ана као и тај цветак.

Немања. Само смрт моја кида заклетву. Али сад праштај, животе мој! Света ме дужност зове — време је — одох на збор.

(Са свим се већ смркло, месец се појавио више замка.)

Ана. (усхићено) Нека ти помогне јаки бог! До скорог и срећног и вечног састанка — владаоче срца мог!

Немања. До скорог виђења и вечног састанка, лепото моја! (Загрли је и нагло оде.)

Ана (гледа за њим у највећем узбуђењу).

ПОЈАВА ПЕТА.

Деспа и Ана.

Деспа (ван себе од гњева, у пола за се угушеним гласом. Дође из дубине са леве стране) У мало што ме не угушише речи, које ми допреше до уха! (погледа око себе) Сви су у двору. Све је немо и мирно. Никога нема осим мојих верних. — (Погледа у небо) Тако ми најсилнијега, извршићу, што сам наумила! (Ступи напред и мотри Ану злобно и пакосно.)

Ана. (једнако гледијући за Немањом) Оде — нестаде га у мраку. Ох, диван ли је! Хвала ти, боже, што ми га поклони. Али време је, да се вратим у двор. Мрак се од свуд склопио! Што ли Марија не долази! (Окрене се и пође месту, где мисли да је Марија; виче) Марија! Марија!... Чини ми се, да сам се сувише задоцнила. Шта ли ће тетка и Деспа мислити?!

Деспа (нагло пристуи и ухвати је за руку љутито и грчевито. Ана је спази и престављено цикне) Да си крвница!

Ана. Шта рече, сестро?!

Деспа. (љутито) Не спомињи то име; од нас ти нисам сестра — већ твој злотвор!

Ана. (изненађено) Деспо! (благо се насмеши) Та ти се само шалиш драга сестрице.

Деспа. (бесно) Умукни! Шалим се? — Ха, ха, ха! Шалим се!

Ана. (згрози се) Од твог смеха хвата ме језа! Теби је зло. Хајдмо у двор! (окрене се живо и виче) Марија!

Деспа. (бесно) Ни корака!

Ана. (застане пренеражено) За име Бога, шта ти је?

Деспа. Још питаш, змијо! Ха, ха, ха!

Ана. (као горе) Змија! Ја!

Деспа. Да, змија! Што допузи амо подмукло, да уграбиш оно, што није твоје — да ме покрадеш!

Ана. Ја тебе да покрадем?!

Деспа. Јест, да ме покрадеш! — Зар ми не преоте и не украде мало час мога заручника?

Ана. (изненађено) Шта збориш ти? — Твога заручника!

Деспа. Јесте, заручника, кога најзад бејаш изабрала, за кога ми и отац свој пристанак даде.

Ана. (као изван себе од чуда). Немању! Зар је Немања твој заручник?!

Деспа. Мој заручник, кога ми ти прамити хтеде. Али си се преварила. Заборавила си, ко је Деспа! Заборавила си, да краљева пратња, да сва властела двора Радосављевог стрепи од Деспе и слуша је као Бога! А да не посумњаш у то, одмах ћу те уверити.

(Дупне у руке, властелин и вођ краљевих перјаника појави се у дну.)

Ана. (уплашено) Тако ти Бога, шта значи то?

Деспа. Шта значи? — Значи, да Деспа не трпи, да јој се ко плете у њене послове. Значи, да хоћу снагом своје моћи да збришем тај сићушни трунак, што паде на пут мојој срећи! (Стражи) Ухватите је!

(Војници пођу Ана да је ухвате.)

Ана. (у највећем страху) Натраг! Марија! У помоћ! У помоћ!

Деспа. (пакосно се насмеје и гледа је презриво) Вичи само, вичи! Узалуд ти је све. И она је већ у сигурним рукама. (Вођи) Је ли извршено?

Вођ. Као што си заповедила, светла књегињице!

Деспа. Јеси ли се побринуо за све?

Вођ. За све. Двор је подалеко, стража поуздана, нико живи сметати не може.

Деспа. Добро. — Ову девојку и њену пратиљу одмах у највећој тајности у град Рибницу. Баците их тамо у тамницу, сваку за се. Градски заповедник и ти главом ми јамчите.

Ана. (која је с највећим страхом то слушала, молећи Деспу) Деспо! Деспо! Шта си наумила? Шта чиниш то? Заборављаш, ко сам.

Деспа. Знам, ко си, па за то и чиним!

Ана. (у очајању) О, Боже, љуто ли ме казниш,

што дођох амо! Али не, не, то није могуће! Деспо! Ти ниси заборавила, да сам ја гошћа краљева! Ти не ћеш погизити светињу наших обичаја. Ти не можеш заборавити, да смо од једне крви, једнога дома!

Деспа. Узалуд трошиш речи.

Ана. Шта ти скривих тако страшно, да ми тамницу спремаш? Зар је то кривица, што љубим Немању? Велиш, да ти је заручник, да те је и светли краљ њему обећао, а мене окривљујеш, да ти га отимам... И најзад, шта ће ти човек, који те не љуби, који другу љуби, и којој се мало час закле на вечиту верност? А Немања је витез, који не крши своје заклетве!

Деспа. (као змијом уједена цикне) Баш за то те и уклањам; кад тебе не буде, мени ће се приволети. (Зграби је за руку и повуче је напред) А зар ти мислиш, да ја тражим љубави? Да ми је до тога стало, пошла бих за Првоша,^{*}) који ме обожава. Али не! То није врхунац жеља Деспиних! — Ја хоћу са свим нешто друго, о чему твоја детињаста луда глава и не сања! Ја хоћу круну!

Ана. Ти хоћеш круну! На част ти све круне овога света. Моја душа само њега иште, само њега тражи!

Деспа. Али баш њега не дам! Од њега зависе моје жеље, за то ти га и узимам! Доста беше збора — водите је!

(Војници пођу Ана.)

Ана. Не чини то, тако ти сестринства, тако ти старости оца мога! Тако ти живога Бога! (Клекне пред њу) Ево те клечећи преклињем... смилуј се!

Деспа. Нема милости! Зар теби милост, а себе да убијем?! (гордо) А што клечиш преда мном, тако ти и приличи пред краљевом ћерком, коју чека круна краљевска!

Ана (скочи увређена до живца). Шта, зар мени ово приличи? Мени, кћери независнога кнеза Драгоша, чији понос и господство познаје цело Српство! Ја само клекох пред сестром, а ти сестринско срце газиш ногама! Па нека! Јадни, охоли, завидљиви створе!... (у највећем узбуђењу) Па згази ме! Смрви ме као црва! Попи сву моју крв, ишчунај моје срце и размрви га твојим зубима, крволочна тигрице! Ана тврдо верује у чисту, узвишену и свету љубав Немањину и у пуном уверењу, да ће је штитити

^{*}) Првош је старији брат Немањин, који јако воли Деспу, и мислећи, да њу воли Немања, ради против њега и хоће да му по што по то дође главе. — Уреди.

евемогући бог, а казнити твоје опако дело — довикује ти: Немања ни по смрти мојој не ће бити твој! Никада!

Десна. (писне свим гњевом) Шта? Још стојите, робови! Учините крај! (Лупне ногом) Водите је!

(Вођ и војници зграбе Ану и повуку.)

Ана. (коју војници вуку лево, довикује Десни свом снагом гласа) Упамти, тако ми Бога! — Никада! — Никада!

Десна. (угушено, претећи Ани) Онда ћу вас смрвити обоје! Пропаст и теби и њему! (Оде брзо на десно.)

(Завеса брзо пада.)

ПРЕД МИЛОСНИЦОМ.

И власт и понос и моћ — све то пред тобом клеча,
Клечећи моћан чекам одговор воље твоје;
Краљевство, војску, палаш, што главе свуд одсеца,
Све сад предајем теби, и нудим срце своје.

Круна ми сјајна тамни а мач ми млитав бива,
Нога, што бесно луна, с пода ти прах уклања,
Рука, што скиптром прети, на грудма сад почива,
А глава увенчана пред тобом смерно клања.

Снага је моја восак, што топе очи твоје,
Ја силе више немам, да њоме жеље толим,
Залуду батаљони на мојој вољи стоје,
Ја друге моћи немам, до речи, да те молим.

Допусти робу твојој, да на твој поду клечи,
И да се руком својом дотакне руке твоје,
Па да ти, трошећ безброј понизних, ропских речи,
Опише муке своје, изјада јаде своје.

Народ, послушност, владу, земљу и златни престо,
Све то ја сада бацам и теби само дајем,
Крај тебе, ту у праху, за ме је мило место,
За славу, срећу, народ, не могу сад да хајем.

Шуштање свиле твоје драже је уху моме
Но громки узвик „ура!“ све моје војске верне,
А према осмејцима на лепом лицу твојој
Презирем благослове народне топле, смерне.

Кад сам на даху твојој, а ја се срећом појим,
Као да рајске сласти на вишњем небу снивам,
Кô да у рају самом међ анђелима стојим,
Кô да им гласе чујем и њихов дах уживам.

Сутра се сабор купи, да моју милост тражи,
Престо се златни кити и за ме журно спрема,
Ал залуд цела спрема и све те сјајне дражи —
Престола мени бољег од овог места нема.

Онамо сабор цео пред мојом силом клечи,
Па клечећ снужен прича свом краљу јаде своје;
А овде краљ тај силни, уз пратњу тужних речи,
Јад слаба срца свога пред ноге меће твоје.

Ох тамо, где се престо у злату самом сија,
Само се слава тече и народ води срећи,
Ал мени само овде, крај твојих ногу прија —
Овде се надам милост и љубав твоју стећи...

Вл. М. Јовановић.

ПОД СТАРОСТ БЕРДО.

ПРИПОВЕТКА ИЗ ВАРОШКОГ ЖИВОТА.

НАПИСАО МИЛАН САВИЋ.

(Наставак.)

Има као да није био више тако ватрен, бар је читав месец дана ћутао о женидби, ни госпа Рахила није му смела спомињати више своју најмилију намеру. Ручавали су и вечеравали мирно, на брзо, па онда свако себи. Сима се увукао у свој комтоар као науч у буџак; тамо је дрмио и премишљао, и само је по кад кад извиривао у дућан. Није био са свим вољан, да се и он у трговини нађе; та може доћи ко год, који би можда споменуо коју реч о кошарима; а да и не спомене, доста би му било, да га само значајно погледни. Био је обично намргођен, осоран, дурљив; но помало по-

пусти у њему срчба и једног дана разведри му се лице сасвим.

— Не знају те проводације ништа, говорио је у себи. Она Петровићка је брбљава, па је за цело рекла коју више, а Стева? Бог зна како је тај почео! Он је невешт, та није никад ни био у таквој прилици. Мораћу ја сам узети ствар у руке. Та да! Хм! Она плава удовица, Ида Ранићка, та би као била за мене. Изгледа питома, блага; за цело је и таква. Но ако и почнем, нећу казати ником ништа, ни сестри, ни Стеви — не треба ми нико. Та ваљда сам у стању и сам доћи до жене!

И кад се Сима тако решио, разведри му се лице; он постаде опет стари Сима, био је опет у дућану више него у комтоару, шалио се с муштеријама, шта више, лепо је вратио и посету доктору Рајићу и младој женици његовој. Само га је том приликом једило, што је тамо нашао и госпођу Ружу; али ова се чинила невешта и није ни једном речи дала познати, да је пре кратког времена Сими дала кошар. То је овога мало умирило.

Сима се додуше решио да „проба“ код госпође Иде; али како? Да јој пише? А кад је он нисао таква писма! Да је посети? А кад је он био код ње! Нема форме — та није му ни муштерија. А проводације неће па неће. И нашто! та и тако нису ништа израдиле! Хм! Бар да има забаве! И то добротворно женско друштво не зна, кад треба да приреди што год! Да иде на променаду, кад свира музика? Хм, то је већ нешто; али тамо иде сваки а он никако није рад, да му одмах у почетку завире у карте.

Сима је тако мудровао по читаве дане а није дошао ни до каквог решења. На послетку ипак науми, да јој пише. Али само како? Али само шта?

Мучно се недељу дана, док је написао писмо. Превртао је и немачке и српске „Галантоме“, како би дошао до успеха. Једва једаред био је готов. Кад је писмо написао, претисне га — било му је већ у крви — у ону књигу са танким листићима и баца га у сандучић.

С неописаном зебњом чекао је одговор. Но дани су пролазили један за другим, а одговора никако. Био се већ и уплашио: да није писмо дошло у туђе руке, па да виђ тек онда белаја!

Једва после две недеље добије писмо из места. У њему беше ово: „Господине! Морам признати, да ме је ваше писмо изненадило. Толико млађаном животу нисам се надала под седом косом. (Сима се намргоди и пређе руком нехотице преко главе.) Но допустите, да и ја имам својих идеала, па ако баш и нећу наићи на Освалда Штајна — ви за цело знате „Проблематичан свет“ од Шилхагна (Сима није ни чуо за тај роман) — ипак тражим да му се бар приближи. Гледајте шта ћете, иначе — немојте ми више писати. Ида Р“ У додатку стојало је још ово: „Зашто сте узели мастило, које се разлива? Горња.“

— Какво мастило, помисли Сима и у тај мах му севне кроз главу, да није можда писмо копирао. Брзо узме књигу у руке и — заиста: ево му љубавног писма одмах иза писма, у којем наручује смокава и урме. До сто ђавола! Али сад шта ће...

Но шта је то с тим — како се зове — Освалдом Штајном? Ко је тај? Неки Немац јесте; али

од куда је? Сима би му радо писао, да му каже, какав треба да је, да му се бар приближи. Неки ирош мора да је, иначе — али од куд зна Ида за њега? Да л' да запита свог кума, доктора Рајића? Тај је био по Немачкој, а кад се зна овде за њега, за цело ће га онда познавати и Пруска и Баварска. Питаће га. —

— То је дакле јунак из романа! зачудио се Сима, кад му је кум казао, ко је тај славни Освалд Штајн. Па тај није онда никад ни живио! Е наравно, да не могу такав бити. Хм! Али — аха! та тај је био млад те тако није био сед!

Сими је нешто запало за мозак, те није могао даље да мисли у тај мах. Тек се доцијје откравнио и врло је замишљено гледао преда се. Једна га је идеја гонила непрестано: млад већ не може бити, као тај Освалд, али (Сима се дуго ломио, док је идеју домислио до краја) може удесити, да буде бар тако — не-сед. Хм!

Кад се после два дана Сима сишао у дућан, гледали су га момци зачуђено из прва, али одмах за тим гуркали се непрестано и сакривали лица: Сима је имао црне бркове и црну косу. За ручком га је госпа Рахила све једнако гледала и на послетку га запитала:

— А шта је то данас с тобом, Симо? Изгледаш ми друкчи.

— Пак, прогунђа овај.

— Ти си канда нафарбао бркове и косу?

— То се теби само чини.

— Не, не, видим ја добро.

— Пак, и ако сам, моји су брци а и коса је моја.

Госпа Рахила не хтеде се упустити даље; видила је, да јој је брат кратко насађен.

Кад је Сима после неколико дана опет писао госпођи Иди, споменуо јој је, да се вара, да му је коса седа; није добро видила. Он у опште није ни тако стар, ако је и нешто старији од тог Освалда Штајна, који међу тим није више ни тако млад, као онда — наравно у роману.

Госпођа Ида му одговори, да би он требао, као галантан човек, да се покаже још живљи, јер како ће му иначе веровати да је љуби. Освалд је ишао ноћу кроз шуме, само да дође до своје Мелите. (Ко је сад опет то?) Она (Ида) пак не мари за филистарска створења, које треба једнако гонити, да што одважно ураде.

Сима се јако замислио. А за што не би отишао к њојзи, кад се већ дописују! Ако и не може кроз шуме, али може ноћу — јер толико је ипак прокљубио, да та „Мелита“ мора бити неко женско створење, у које је тај Освалд био заљубљен. Сима се узврпољио. Шта да ради?

Пише он Иди, да је готов доћи њојзи, али не може кроз шуме — кад су у вароши; него, ако нема ништа против, доћи ће ноћу. Нек она одреди час.

Ида није дуго одговорила на то писмо; једила се на тог „неспретног љубавника“. Она у опште целу ствар није узела са шаљиве стране. Кад је постала удовица, бацила се на романе а ти је тако занеше, да је све једнако мислила на „романтичке догађаје“. Симица је писма схватила са свим озбиљно, само јој беше криво, што је стар и сед, а она је сањала о младићима, који ће учинити стотину будалаштина,

само да дођу до ње. Идеал свију љубавника беше јој пак Освалд Штајн, и било је часова, кад се баш за иста држала за Мелиту. Но године пролазе а Освалда никако — за то се и упустила у преписку са Симом, хотећи ипак ту прилику да употреби, да бар како-тако оствари своје сањарије. Али невешта и баш незграпна писма Симица расанише је: она је дошла до убеђења, да би ипак најбоље било, да се — уда; само да Сима ијоле има појезије. Но, можда ће се дотерати.

(Свршиће се.)

О КНЕЗУ ЛАЗАРУ.

РАСПРАВЉА И. РУВАРАЦ.

(Наставак.)

II.

Цар Стефан умрѐо је 20. Дец. 1355. г. „*оставив келикѹ жалость и плачѹ срѣској земли.*“ (Шаф. Летописи 54.) а син му, „прекрасни Урош“ цар представио се 4. Дец. 1371. г. „*конь унѹ жалость земли срѣској оставивѹ*“ (Јагић, *Annalen* р. 108.); за тих 16 година између смрти првог и последњег цара српског где је боравио и шта је радио кнез Лазар?

У житијама његовим и српским летописима нема о том никаквог помена; од три грчка кроничара из XV. века: Дуке, Франца и Хакокондила, спомиње овај последњи нешто о Лазару, али и то нешто није скоро ништа; исто тако не налази се ни у животопису сина Лазарева, Деспота Стефана, ништа, што би се на Лазара у овом периоду живота његова односило; најпосле ни у повељама или листинама цара Уроша, осим једне једине, не спомиње се ни име кнеза Лазара, па нема из тога доба ни натписа или записа каквог, у којем би Лазар поменути био; па и оно, што патријарх у животу цара Уроша каже, да је цар Стефан дао Лазару кнештво у Босни, и да је кнез Лазар после г. 1371. позван из Босне, не може се из разлога у првом одељку наведенога у обзир узети. Шта нам дакле осим поменути једине листине Урошеве још остаје, откуд би се што о кнезу Лазару после 1355. а прије 1371. дознати могло? Остаје нам Дубровачка архива и Лукаревићеви анали и Орбинова историја о царству Словина.

Па да нам се бар она једина Урошева листина, у којој се кнез Лазар спомиње, у изворнику сачувала! Но и то није, већ у неком талијанском преводу. Листина је та повеља, којом цар Урош на реци под Скадром потврђује граду Котору привилегије, које су му пређашњи краљеви српски и цар Стефан дали; а потврђује их, договоривши се са царским збором, с патријархом и епископима срп-

ским и с властели, међу којима се поименце спомиње: Воихна Ђесар, челник Вукашин, кнез Лазар (Conte Lazaro), војвода Мирко, Радич Бранковић, Никола жупан, и Радослав Хлапен. Ту је повељу писао Вукосав г. 1355.

Не може бити сумње о том, да је цар Урош потврдио привилегије Которској општини од српске господе дане; али ни једна од тих Которских листина није дошла до нас у ориџиналу, но све су или преписи или преводи на латинском или талијанском језику; и ја држим, да су ти сви преписи и преводи мање више прерађивани, интерполирани и дотеривани ради извесне сврхе, коју су Которани-Латинини тим преиначивањем и уметањем постићи хтели. Главна је цел Которанима при том била, да добију у листинама тим доказе, да су Аранђелову цркву на Превлаци у Боци Которској, у којој је св. Сава, први архијепископ српски, са својим братом, првим венчаним краљем српским, око г. 1221—1223. поставио српског јепископа за Зету и Зетско приморје, — Которани градили и опет понављали, и да је по томе црква та са земљама, које јој припадају, и добрима вазда призната властитост Которске господе била. И ово, што рекох за Которске листине, у опште важи и за поменути Урошеву повељу, која је у Раду југославенске Академије I. 146. приопштена. И те је листине текст, или мериторна одредба у њој, интерполират или искварен, и то по свој прилици у првој половини XV. века, кад су Млечани били господари у Зетском приморју и у Боци Которској; али да је она посве лажна и измишљена, не могу казати, и даље мислим, да се кварење то није дотакло и имена властелина, који су присутни били при чину потврђења поменутих повеља од стране цара Уроша.

У талијанском преводу те листине стоји, да је

издана г. 1355. од р. Хр. Зна се, да се у повељама из краљевских и царских писарница издаваним значивала година од створења света а не од рођења Христова, те с тога мислим, да је и у изворнику ове листине стајала година од створења света. Но доцнији преписивачи а особито превађачи старих листина већ се нису у том рачунању година и у „српским бројевима“ добро разумевали (ср. *Stagine X. 4. Nota 1.*). Може бити да је у оријиналу

стајала г. 6865., која одговара години 1357. од р. Хр., па невешт преводилац листине узео, да је то г. 1355. Ако је тако, то би листина, о којој је говор, издана била оне исте године, које је године цар Урош и повластице Дубровачке потврдио, то јест 1357. г. И те се године јунак наш први пут у јавном акту помиње и то иза кесара Војихне и челника Вукашина а пре војводе Мирка и Радича Бранковића, којег ће доцније кнез Лазар расути.

(Наставиће се.)

УСПОМЕНА НА ПОКОЈНОГ ПРИЈАТЕЉА.

ОД МИШЕ ДИМИТРИЈЕВИЋА.

III.

Мисао, да на море пође, и путовање по мору, то је један од најинтересантнијих момената у животу Косте Трифковића.

Мисао та појавила се у њему, као што већ споменусмо, у Винковцима, кад је Коста био тамо у петој гимназијској школи.

Но пустимо нека нам сам Коста из својих мемоара о овоме приповеда

„ . . . Како сам сво време у учењу и читању проводио, догоди се једном, да ми апотекаров син даде на читање Карленин роман: „Die Einsiedler auf der Johannisklippe“. Ту је та оштроумна Шветкиња неискazано вешто и тако лепо морнарски живот, или боље рећи, живот једнога морнара описала, да ми се књига морала допасти. Да представим као што треба своја тадања осећања, морам казати, да сам управо лудовао за морем и за бродом“.

„Надахнут опојним духом те књиге, вратим се у Нови Сад. Но колико ми је жеља за морем велика била, не смедох је ипак оцу саопштити. Отац, и не сањајући о морнарству, пошље ме у Пешту у шесту школу“.

„Пешта ме је јако изненадила. Још до онда не видех никада тако красну варош. А што ми се највише тамо допало, то су били чамци и лађице младога грофа Сечевија, у којима се овај више пута са својим друговима, обученим у морнарско одело, по Дунаву возио. Ох! како сам им много пута завидио!

„У тој тежњи за морем прође и та година, и ја се опет врнем у Нови Сад

„Бавећи се код куће, догоди се да је једнога дана у гостиони самном и с оцем вечерао један познаник, који је баш тога дана из Влашке приспео. Између осталог поведе се разговор и о мору, и тада исти господин почне описивати и хвалити морски живот тако, да по његовим речима лепшег живота на свету не би било . . .

. . . Од тога доба отац није имао од мене мира.

Сваки дан сам га молио, да ме пусти на море, и премда ме је он свакојаким начином одвраћао, ипак најпосле доброта према своме јединцу победи, и он ме пошље овамо на Реку, да изучим наутику.

„Моја радост сада не да се исказати. Моја разудана жеља није била више сањарија, јер ће ево да се испуни, — ко сада срећнији над-а-мном!

„Ову срећу, ову радост утиша понешто оно јутро, кад ћу да се кренем на Реку. По памети врзаше ми се свакојаке мисли, срце ми спонадоше чудна осећања

„Ујутру рано 19. аугуста 1861. крену сам се из Новог Сада са паробродом пут Пеште. Дан је — као трећи дан славе Саве Текелије — врло леп. На паробродској станици пуно светине, јер одлазе Новосадски гости, па ко пријатеља ко познатога испраћује, а од одлазећих оставља сваки по некога, ко му је мио и драг. И ја одлазим и остављам добра оца, — остављам га можда за увек. Стид ме је био плакати. Моја млађана сужета није ми то допуштала, и ако ми се срце у грудима цепало. Осетио сам наједанпут терет свога предузећа, — отићи у стран, туђ свет, и предати се онаком позиву, који за собом или дуже одсуство од милог родитеља и рода, или много пута и саму смрт доноси . . . Но бог је милостив — он ће ме водити својом крпком руком, он ће ми јаде за родитељем утишати и овога у животу одржати.

„20. аугуста око 5 сахата после подне приспео сам у Пешту . . .

„20. аугуста сео сам у Будиму на жељезницу, с којом сам дошао до Прагерхофа, а отуд после с другом до Сан-Петера. Штета што сам кроз Угарску дању, а кроз Крањску ноћу путовао. У Угарској, осим балатонског језера, нисам ништа особитога видио. Но напротив језеро — права дивота! Посред језера је острво — ништа друго до један брежуљак — а на врху брежуљка црквица, која ће посред узбурканих таласа својим милостивним присуством мор-

нара да оснажи. Колико уживање за мене у овоме погледу и у овој помисли!

„23. августа сео сам у Сан-Петеру у јутру око 4 сата на „делижанц“ за Реку. Предео, којим сам путовао, сав је каменит, — куд око погледи, нигде ништо друго: до сам камен. Ако је где-год само мало траве, ту вам већ пасе пуно крава, а има ли гдегод само и хват земље, то је ова са највећом брижљивошћу обрађена и ограђена. Посматрајући ово, дошао сам до сазнавања оне истине, да човек што мање има и што му је теже живети, да је све то вреднији, а што више има и што му је живот лакши, да је немарљивији и лењивији.

„Око 1 сахата приспео сам на Реку. Ни на што нисам пазио, јер ми је око само море тражило. И нашло га је брзо, где се ваздан пружило пртећи мирно терет силних бродова на плећима својим. Лепо ли га је тако видети, та срце заигра човеку у грудима — тек само да није толико неверно!“

Растанку са родитељским домом и поласку на море дао је Коста израза и у једној песми, која је истина недовршена, но коју ипак овде саопштавамо.

Ево те песме:

Нема Раде нег' осамнајет лета,
Науснице тек му проклијале,
Јур му жеље срце обуздале,
Прогледати широкога света.

Улуд отац сузним оком моли:
„Немој, сине, остани код мене,
„Немам другог, кћери нити жене —“
Не слуша га син несретни, холи!

„У свет, бабо, срце мене вуче,
„Зар ћу увек кућни крух да једем?
„Што да делама? Да кубаче предем?
„Пуштај срцу за чим срце туче?“

Мучи отац, срце му се пара,
Сина свога у свет туђи спрема . . .
Што ће јадан, кад помоћи нема! . . .
Свет је узак покрај оца стара!

Већ последње спустило се вече,
Још те ноћи заједно ће бити,
Сутра ће се с оцем раставити,
Па га нигдар видет' можда не ће.

Служден Раде, служден отац стари,
Сузним оком сузне очи гледе,
А кроз сузе образи им бледе —
Нит' тишине ико да поквари.

Ох! тешко је оставити свога,
Ох! тешко је међ' туђина поћи,
Где у нужди нема ко помоћи,
Где сва нада у једина бога!

Ох! тешко је оправити свога,
У самоћи проводити дане,
Где никога да му вида ране,
Где сва нада у једина бога!

И сад Раде 'вако проговара:
„Немој, бабо, за мном туговати,
„Бог је са мном, он ме свуда прати,
„Нит' над богом бољег чуvara!

„Отпочини, касно је већ доба,
„А ја идем, пре него ћу лећи,
„Слаткој мојој мајци с богом рећи!“
Па он оде до мајчина гроба.

Бледи месец бледи своји зраци
Осветљује крсте и камење —
Бледи месец све се више пење,
Вијају га несташни облаци.

Свуд је тихо, нигде чути гласа,
Свак се живи слатким саном крепи,
С крета на крет тек што мишић слени
Летећ', крили зраком заталаса

Глени тамо, где зрак блеђе паде,
Где над гробом крет се мали диже . . .
Па где сене, што му иде ближе . . .
То је сена Раде!

Па се Раде мајком разговара,
— — — — —
— — — — —

Оволико је, колико овде саопштисмо, та пуна дубоких осећаја песма изведена. Пренапетост осећања, раздраженост живаца није му ваљда допустила, да је даље продужи, те ју је прекинути морао. Из те песме види се, да је сиромаш Коста много претрпио, колебајући се између љубави према родитељу и између жеље, која га је у непознате светове вукла, — док на послетку није победила у њему јача, мушка страна његова духа.

(Наставиће се.)

ИСТОРИЈСКО-ГЕОГРАФСКО ИВЕРЈЕ.

ОД И РУВАРЦА.

1. Бобовац—Травник.

У „Пештанском Лојлу“ од 9. јан. ове године и то у II. прилогу к броју 8. има чланак под насловом: „Ein königliches Geschenk“, у којем се описује драгоцену *фојничку* казулу, која је негда била плашт,

па се у том опису и ово каже: „Der Verkehr zwischen Mathias und Stefan von Bosnien war ein langer und reger; Gesandtschaften gingen fortwährend zwischen Ofen und Travnik hin und her, und nach dem Gebrauche jener Zeiten erschien sicherlich keine

mit leeren Händen.“ Нит ме се тиче овде краљ Матија ни босански краљ Стефан, а још мање ме се тичу они посланици, који су из Босне у Будим и из Будима у Босну с „не празним рукама“ долазили, већ ме се само тиче *Травник*; — и шта мислиш, драги читаоче, откуд је то, да се још 1887. г. помиње Травник као престоница босанскога краља, кад се данас сигурно зна, да Травник није никад био стално место босанском краљу, да се Травник опште за босанских краљева и не помиње?

На ову моју последњу тврдњу могао бими когод, н. пр. какво ђаче из „грађанске учионе“, мучећи и ништа не говорећи показати претићем на страну 135. књижице „Povest Hrvatska“, коју је г. Иван Ткачић, пребендар и књижничар југославенске академије у Загребу а мој врли пријатељ саставио, и у којој књижици на поменутој страни доиста пише: „Dušan predje preko Travnika u Zahumje, osvoji Novigrad i Imotu“ и т. д. И ја нећу опет на тај мучки одговор ништа одговарати, већ ћу замолити свога Загребачког пријатеља, да ми пријатељски открије и каже, како је могао он то написати? И уверен сам, да ће ми он смешећи се одвратити: ид'те, Бога вам, какво „написати“?; та ја сам то из II. књиге Рада наше југославенске академије исписао. Окај'те се мене дакле, па повуците на одговор пица „Покрета на славенском југу концем XIV. а почетком XV. столећа“. И излази пред нас г. др. Фрања Рачки и сасвим мирно вели: јест истина, ја сам написао и казао, да је Стјепан Душан г. 1350. војском продрљо у Босну и прешао уз босанску властелу, која му се придружи, славодобитно преко *Травника* у Хум, освојио и т. д. ал по коме сам ја то рекао, откуд сам ја то поцрпао? Из ваших извора: из ваших историја, ваших родослова и Бранковића и Раића, које сам и назназначио у „Radu II. 81. Nota 4. Ја за „Травник“ нећу сад да знам. С Богом!“

Г. Рачки оде, а други, рецимо Славко К. дође са Шафариковом: Geschichte der serbischen Literatur, I. Abth. у руци и показа претом на стр. 29., где се каже: Stephan Duschau unterwarf sich den grössten Theil von Bosnien bis auf die Hauptstadt Travnik (1349.); Шафарика мету на сто. а испод кабанице, с којом је као млад човек ушао у хелију, извуче ти подебелу књижурицу (Die Geschichten der Ungern und ihrer Landsassen, von J. A. Fessler. Leipzig 1816. III. Theil) и опет показа претом — а све ћути — на стр. 443. „Lazar und Twarko; jener verlegte seinen Wohnsitz aus Niederservien nach Prizren, dieser den seinigen von Travnik nach dem Bergschlosse Sutischka“. Па и ту књижурицу баца Славко К. на сто а извуче испод кабанице исту Историју Угарске, само нешто тању и много новију а зове се

Феслер-Клајнова (Fessler-Klein, III. Band) Историја Угарске — те ми рече да отворим страну 36. Ја то учиним и видим, да се и ту каже: „Aber Mohamed setzte (1463.) über den Drinofluss — überschritt auch die Bosna und unternahm schon am 12. Juni die Belagerung der festen Burg Bobovac (Travnik). Не рекавши ни речи, већ само ме онако, као што то млад — а пун-натучен науке — човек уме, погледавши покупи са стола своје књиге и оде — а мене остави, да ногом копам а главу лупам и у глави размишљам, откуд је то у књигама изданим г. 1865. и 1874.? Откуд зна Шафарик и Феслер, да је Травник био престолно место бану Стефану Котроманићу (г. 1350.), и откуд Клајн зна, да је Мухамет Султан прешавши Дрину и Босну реку обсео 12. јунија град, који се звао — и *Травник*? Откуд је млади Феслер-Клајн то узео, то се зна, узео је из старог Феслера; но откуд су стари Феслер и стари Шафарик дознали, из каквих су историја и географија сазнали они, да се престолни град Босне за Бана Стефана (1322.—1353.) а и после тога бана, називао *Травником*?

Феслер је то дознао од Енгла а и Шафарик изриком каже, да се он у политичкој повести Србије и Босне истим Енгром служио. Ми ћемо дакле Енгла, тог хитрог на перу Немца, за врат! Шта дакле Енгел вели?

Енгел (Geschichte von Serbien und Bosnien, Halle 1801.) пише на страни 282. „Zu Anf. des J. 1350. marschirte er (Duschau) gegen Travnik; der Ban Stephan hatte sich in die Wälder und Berge versteckt, und wollte durch Verhaue dem Duschau das weitere Vordringen in Bosnien verwehren. Allein mehrere Bosnische Bojaren fielen von Stephan ab, und so konnte Duschau ungescheut vorrücken. Auf den Rath seiner Frau Helene belagerte er nun Bobowatz, oder Travnik — aber vergeblich, denn dieses Residenzschloss war allzusehr befestigt und mit allem versehen. Von Travnik wendete sich demnach Duschau nach Duwno etc.“ А на стр. 423. у истој књизи пише Енгел: „Darauf belagerte er (Sultan) sogleich 14. Juni die Stadt Dorobike (d. h. Bobowatz, Travnik“). Очевидно је, да је Немац Енгел претпостављао „Травник“ Бобовцу, да му је милији био град у равници „Травник“ него горски и тврди град *Бобовац*; па што је њему као Немцу милији био Травник, али зашто да се Угрин Феслер и Феслер Клајн, Словак Шафарик и Хрват Рачки радије шећу по Травнику него да с града Бобовца на вису поглед баце на силну Душанову војску, кад је обсела била Бобовац и у Бобовцу јединицу банову, госпођу Јелисавету, потоњу краљицу угарску и љубу краља Лауша? — Но то су густови, а о

духовних се немој дишпутати, драги читаоче мој! — и није то главно и у питању; јер се овде пита, или правије, понавља се оно старо питање: откуд Енгел зна за Травник? Врати се, читаоче, још једанпут на поменути већ страну 282. Енглове Историје па ћеш на тој страни а доле испод текста под е) наћи: „Raitsch II. S. 260.“ а то значи, да је оно, што се горе у тексту каже, узето из Раићеве Историје, и то књиге друге стране 260. Па ако ти се прохте, да потражиш у Раићу место, на које се Енгел позвао, и да се увериш, да исто то, што Енгел пише, и Раић каже, а ти немој, љубазни мој, тражити тога места на цитираој од Енгла стр. 260., јер ћеш га ту заман тражити и са свим ћеш друго нешто наћи, већ пођи мало у напредак па листај, листај, док не дођеш до стране 631. друге књиге Раићеве Историје и ту стани, јер ту ћеш наћи, што тражиш. Ту ћеш наћи, али се нећеш обрадовати, кад прочиташ ове кобне речи: „И таквие строгае устремленіе сотвори — Стефанъ царь — наважде-ніемъ жены своея, тоя понужденіемъ посла воин-

ство свое, и градъ Бобоваць (*Травникъ*), въ которомъ единородна дщи Стефанова (бана) Елисаветъ пребывала, расхитити повелѣ: по понеже весма укврѣпленъ бѣ, невозможше воспріяти его, оставиша, л. г. 1346.“ Ја знам, драги мој, брате рођени. и Србине сине, да се ти нећеш снуждити толико због тога, што је наш Раић ставио уз Бобовац у загради „Травник“, колико због тога, што се ту каже за цара Стефана и његову силну војску од 50.000 коњаника и 30.000 пешака: „невозможше воспріяти его“ (града). То тебе пече и данас још после 533 године; а звао се град тај Бобовац или Травник, то је теби сасвим свеједно, и још би ти већма било свеједно, да место „невозможше воспріяти его“ стоји: и „освоиша градъ бановъ.“ Теби је до ствари стало, а мени овде само до имена. Дакле је и Енгел свалио са себе због Травника кривицу на Рајића, као год што је то и др. Рачки учинио; и тако је опет наш Раић крив. Сирома Раић!

Има ли помоћи и може ли се како год и с њега свалити кривица на друга туђа, плећа? Да покушамо!

(Свршиће се.)

КЊИЖЕВНОСТ.

ОЦЕНЕ И ПРИКАЗИ.

„НЕМАЊА“. Историјска драма у пет чинова. — Написао *Милош Цветић*.

На измаку 1884. године, пишући о новијој нашој драми, рекао сам: „Трифковић је умрло 1875. год. и од његове смрти навршује се једна деценија, а српска књижевност још није добила наследника му. За ово последњих неколико година појављује се у књижевности и на нашим позорницама по која оригинална шаљива игра; али је то као варница, која засветли па у исти мах и потавни“*) — Тада је истина била реч о шаљивој игри, али, с малим изузетком, горње би се речи дале применити на драму у опште. Све наше новије и драме и трагедије једног су типа. Наша драма и трагедија никако да се еманципује од извесног шаблона, никако да се ослободи оне укрупности и развучености са врло мало радње. Нашој драми фали главно — срце и душа, и ако се по нека појављује у врло лепом и скупоценом руху. — Гледаоци пажљиво гледају драму или трагедију, али она их не занесе, она их не загреје. Одобравају, пљескају — али око срца им је хладно.

Шта је томе узрок? — Тешко питање, а још

*) „Један оригинал на нашој позорници“. — Београд 1885.

тежи одговор. Многи су чак очајавали за нашу драму, али:

„Удар нађе искру у камену“! И српској књижевности као да се наговешћују светлији дани, јер драма „Немања“ која је добила *прву* награду народног позоришта, отвара јој нову епоху.

„Шест књижевника признали су му венац“, пише Милорад П. Шапчанин у књижици „Стеван Немања“, и није погрешно ни он, ни остали књижевници, кад су досудили награду драми „Немањи“. Она је то заслужила, а то ћемо и да покажемо.

Стеван Немања врло је подесан за драму, и само требаше да дође у веште руке, па да велики расјски жупан добије достојну драму. Писцу је то испало за руком преко сваког очекивања. Позабавио се радом Немање око ујединења распарчаних удова Србије, и борбом са властелом, која беше камен спотицања и главна препона уједињењу.

Одмах на почетку драме јасно огледамо ову борбу, и властели се не свиђа, што је Немања: „ослободио сокаљнике и дао им баштине“, јер „тим се укидају права властели“. Али Немања смело корача напред. Уз њега је *Мудрослав*, протојереј — логотет, који је Немањи десна рука: помаже му и делом и саветом. То се браћи Немањиној: *Завиду*, *Срацимиру*

и *Првошу* не допада. Радо би уклонили Мудрослава, а збрисали Немању. У тој пакленој намери служи им Немањин пехарник *Мутимир*, кога они и препоручише Немањи, да би им он достављао Немањине планове и намере. Мутимир их добро служи, јер воли *Леиу*, Немањину сестру, па се нада, да ће је тако добити. Целу Немањину политику браћа осуђују, и завиде његовој вештини и јунаштву. Кад је Немања свршио са Угрима, кад је заузео средачку област, и од цара Манојла отео све словенске земље од Дунава до Самокова и утврдио међу на Балкану, утврђује пријатељство са грчким царем Манојлом: „јер да бих постигао своју намеру, мени је за сад најпотребније пријатељство Манојлово. Угри и не слуте да ћу прекинути савез с њима. — А кад свршимо посао с Грцима, онда ће нам, драги учитељу, бити лако да завадимо Грке и Угре у Босни и Хрватској. Њихова завада олакшаће нам, да постигнемо, што смо смислили.“ — Да би постигао свој план, намерава да се састане са браћом, да се договоре о будућности српских земаља и о заједничком раду око ујединења српских земаља. На тај састанак, који ће се држати, код Завида у граду Раси, зове и мајку *Божану*, јер: „твоје старешинство, твоја старост и мудрост стишала би сваку штетну напратност међу нама“. Да би састанак био моћнији, мисли да позове на њ и краља Радослава III., те ће га тога ради и походити, а Мудрославу поверава управу, док се с пута врати и даје му упутства за сваки могући случај, јер „чувај се Грка и кад поклоне дају!“

Немања оде с мајком и сејом да се помоли богу у цркву, а у походе му дођоше браћа Завид и Првош. Пехарник Мутимир о свему их извештава, али у исто време и сеје семе раздора међу браћом. Првошна погоди у сред срца, кад му саопшти, да ће Немања походити краља Радосава, и да се у двору поговара, да ће запросити краљеву кћер. „Немања добро рачуна. Краљевић је Иваниш слабак. Зет би био приличнији да понесе круну краљевску“. — Даље не требаше: Првош воли краљеву кћер *Десну*, а и сам рачуна на краљевску круну. Рече брату Завиду, да остане код Немање и да се учини као да је вољан пристати на све Немањине намере, а он оде да спреми и његову и Завидову војску. Завид остаде, повлађује Немањи, обећава му потпору, па је чак вољан, ако се сви сложе, да Немањи уступи старешинство, и ако је најмлађи.

Немања, пре састанка, заустави се код краља Радосава, да га приволи на састанак. Код краља Радосава већ је стигао Првош и проси краљеву кћер. Деспа је охоло и поносна; сви у двору жале, што она није мушко и што она неће наследити круну

место свог слабуњавог брата *Иваниша*. Њу су учили лову и јуначким играма, а сваку јој жељу испуњавају. Цео Радосављев двор и сва властела слушају њене заповести и стрепе од ње. Она чак влада над мекушцем оцем. — Није чудо, да таква девојка грамзи за господством и да хоће круну. Кад јој Првош изјављује љубав, пита га, има ли „толико поуздања у себе самога, да се, после смрти њеног оца, маши руком за све српске области и за круну краљевску!... против све браће своје па и против самога цара Манојла?“ Првош се заклиње, да ће све то извршити, али у то дође Немања, а Деспа рече Првошу само: „Надај се!“ — И краљица *Бојана* види, да је Иваниш слаб и неспособан, с тога треба наћи доброг зета, који ће у ствари краљевати. Немања је за то најзгоднији. Своје мишљење саопшти краљу Радосаву, али он не пристаје, јер даде реч Првошу, а и како би јединицу наметнуо Немањи? Што не мога краљица, постиже сузама и мазењем Деспа, која увиде, да је Немања најбољи витез. Краљ обећа Деспи: „Ако бог да, бићеш Немањина!...“ Ове речи чу Првош, и стаде озбиљно о глави радити Немањи. — Пехарнику Мутимиру даје пола Немањине жупе у мираз с кнегињом Лепом, само ако учини, да Немање више не буде на свету. Пехарник се лукаво смеши и смисли да отрује Немању.

У Радосављевом двору налази се у госте *Ана*, кћер Драгоша, кнеза Хума и Требиња, са пратиљом *Маријом*. *Кнез Драгош* је у крвној свађи са Немањом и његовом браћом. Кад је Немања једном походио старога кнеза, видеше се Немања и Ана и од тог дана једно за другим чезну и уздишу. Ана исприча тајну својој пратиљи, али тужи, што не зна, ко је онај витез, што на први поглед оте њено срце! У Радосављевом двору Ана и Немања се видеше, њихове се очи сукобише и одадоше се. Спазила их је Деспа, која од тада будним оком мотри на Ану. Случај хтеде, да Ана и Марија избеаве Немању од отрова, који му у вино беше сасуо пехарник Мутимир.

Дознавши браћа, да Немања није отрован, договарају се, да га по што по то убију; али Срацимир никако не пристаје, и ако је вољан, да се осујети његов рад. Немања изјави љубав Ани, и увери је, да између Градинића и кнеза Драгоша не постоји крвно непријатељство. Деспа, прислушкујући ту љубавну изјаву, даде затворити Ану и њену пратиљу, јер она хоће круну, а круну јој може дати само Немања! — Сада долази најлепша сцена: породични састанак у Завидовом двору, у граду Раси. На састанку су: Немања са браћом и мајком и краљ Радосав. Браћа замерају Немањи: зашто уведе нове законе, који руше старе обичаје; — зашто себрима и мајсторима даде веће слободе; — зашто властели

увиде повластице; — што начини од божијих храмова видарнице, а од побожних отаца видаре, и т. д. Немања на све одговара, а после развија свој план о уједињењу српских земаља. Краљ одобрава Немањине речи и таман мислите, да је све свршено, а браћа повикаше Немањи, да је издајица. Потргоше мачеве. Краљ их зауставља, а мати их раздваја. Срацимир ступа уз Немању и брани га. Немања и Првош деле мегдан, али у то уђе и Деспа, која такођер назва Немању издајицом и припању нешто краљу. Краљ се трже, збуни и мирним оком гледаше братски покољ. Тужна мајка призиваше у помоћ, а гледајући, како ће се пролити братска крв — пресвисну од тешког бола! Дођоше Завидови војници, ухватише Немању а браћа решише, да га у бездан баце.

Бацише Немању у бездан, само су га тамо морали и хранити, јер тако хтеде Срацимир. Тада ударише на Немањине земље, а њима се придружи и кнез Драгош, кога преварише, да му је Немања отео кћер. Логотет Мудрослав срећно одби све нападе, а док се он око града борио, Лепа уби пехарника Мутимира, који је хтеде на силу одвести. Затим Мудрослав иде да избавља Немању. У исто време и Деспа долази да избави Немању, јер се каје, шта уради, и само је Немања витез, који може ујединити српство. Нада се, да ће се Немања, из благодарности, приволети њој. Подмити стражаре и оде да доведе војнике. Али Мудрослав већ постави оруђе и спусти конопац у бездан са једним отроком. Кад дође Деспа, урпасте се видећи, да Немању други избављају: позове у помоћ Првошеву војску и хтеде да осујети избављење. Војске се сукобише, Немању извукоше и он том приликом рани брата Првоша.

Кад се Немања избавио, сакупи војску и пође да гони непријатеље, који се удружише против њега. Зароби кнеза Драгоша и Срацимира, с којим се измири. Мудрослав сузби Првошеву војску, а Првоша, који беше оздравио од ране, уби. За тим Немања прође с војском између Средца и Врање, па удари на цара Манојла, који беше притекао у помоћ Завиду. На Косову се сукоби са Завидом, разби га, и нагна на бег, те многи јунаци са Завидом нађоше смрт у Ситници. Остала Завидова војска предаде се Немањи, с којом он заузео Приштину и Призрен, па се преко Бара, Уциња и Скадра упути Дукљи. Краљ Радосав бранио је Дукљу, али је не одбрани, него се под њом самртно рани и он и Деспа, која хтеде устрелити Немању. — Победоносни Немања у Дукљи прима властелу, своме брату Срацимиру повраћа земље, тако исто и краљевом сину Иванићу, сем Дукље, а синовцима оставља очевине, да с њима управљају у државном јединству. Одбија маћедон-

ску круну и женидбу, коју му нуди грчки цар а при-
ма рат. Измири се са старим кнезом Драгошем, који
му даје за жену своју кћер Ану, а с њом и све земље
у мираз. Немања полази у рат против Грка.

* * *

Из овог летимичног прегледа да се увидити садржина „Немање“, а по њој се може оценити и сама вредност драме. Писцу је главна мисао била уједињење српских земаља. Та је идеја кроз цео комад врло вешто уткана и она се огледа у сваком предузећу и у свакој радњи главног јунака, и ако је драма заслађена лепим љубавним епизодама, које Немањи стварају нове препреке и заплете. — У главном јунаку оличено је уједињење и писац га је као таквог насликао живим бојама. Кроз прва три чина Немању видимо где ради као Кавур или Гарибалди. Пред очима му је само уједињење српских земаља, па ма под ким. Немања је увидио, да је децентрализација убитачна по државно јединство; али да се то јединство и не да постићи, ако властела и даље буде стешњавала народ, јер: „слободан ратар оре певајући своју њиву, а увећана му корист постиче га на рад, јер зна, да не ради, као пре, само за господара, него и за себе. У руци слободна јунака слободније сева мач, који сакова слободна рука мајсторова а и сигурнији му је ков, него у мача, који кује ропска уздрктана рука“. — Тако мисли, тако и ради, а тиме и побеђује. Но кад виде, да му у раду сметају браћа и други, који би требали да му помогну, он прибегава макијавелској политици. Уклања свакога, ко му смета. Ни тада није суров и охол, није ни крволок, па ни братоубица. — Немањин карактер свуда је једнак и доследан. Онај Немања из првог чина појављује се и на крају драме. Слава га није опила, него и даље ради с рачуном. Па како ли је тек велики владалац, који поносно одбија маћедонску круну, јер: „Моја је круна — љубав мога народа; јединство народно — венац краљевски; јунаштво и оданост мога народа — мој жезал; закон мој — мој штит!“

Карактери су у опште врло добро изведени. Још у првом чину кроз уста Мудрослављева дознајемо, да је „Завид подмукао и пакостан, он преза од Немање као од лава, а потајно му хвата трагове. Срацимир је небрига, ни мало није уморан. Првош је завидљив, напрасит и нестрпљив, у боју је махнута јуначина. Државничке мудрости нема ни у једнога“. Такви су у целом свом раду и свуда нам се такви појављују. За краљевића Ивањиша сви веле, да је слабуњав и да није за владу, и кад га први пут видимо, из његових уста чујемо: „Срећан сам био,

Мила сестрице, гледећи како наша сеја Деспа стреља кошуте као прави јунак!“

Како ли су тек лепо изведени карактери Ане и Деспе! Прва је сушта доброта и благост, а друга права тигрица, којој пакост и гордост из очију вири. Деспа се бори, али ипак хоће да умори Ану. Код ње нема сажаљења, нема милости. Довикује Ани: „да ми се последњи пут душа наужива, наслађава, гледећи како твоје лице бледи, како ти чело пробија самртни зној, и како ти срце пуца од страха пред извесном смрћу!“

Цветић је велик глумац, он је и редитељ, њему је позорница до ситница позната, па је свој таленат и студију здружио са драмским ефектом. Тога ради цела драма иде правилним теком, нигде не клиза, а свуда се држи на истој висини. Ретко је која драма са тако правилном експозицијом, као „Немања“. Заплет се природно заплеће, а кулминација је величанствена.

У целој драми нигде не наилазите на натегнутост и на неприродности. Све је одмерено и све има своје узроке. Особе се не вуку за конопац, него их изазивају околности и дела. Свакој је особи одређен њен рад; ниједна није излишна, а ниједна се не губи. Једна радња изазива другу, а не можете рећи, који је чин лепши, и ако се сви слажу, да је трећи достигао врхунац. Из целог дела јасно се види, да је Цветић озбиљно радио „Немању“ и да је сваку ситницу измерио и проучио. Притом је „Немању“ писао лепим и лаким слогом. Стил је узоран, а језик је слadak и звучан; лепше прозе мало где имамо. У трећем чину љубавна сцена пуним правом, може се назвати лирика у прози. Дијалози су пуни дикције, па и ако су по неки и малко дужи, опет нису досадни, а у целој драми нема ни једног монолога. Најбољи сведок, каквом је лакоћом Цветић писао „Немању“.

Многи замерају Цветићу, да су му по неке сцене дуге, особито Немањин говор на састанку. Не делим то мишљење, јер оно нису празне речи, него набрајање српских земаља и српске величине. Зар

ми не можемо неколико минута да посветимо нашим светлијим данима, и да нас то подгреје на озбиљнију мисао о будућем нашем уједињењу?! Исто тако немају право они, што говоре, да од трећег чина више ради Деспа, и да је она скоро главни јунак. Не, Деспа се умешала као зао дух у Немањин рад, и хоће да му осујети цело дело. Немања не може лично радити, али ради његов геније, његова идеја. — Не поричем, да има по која ситница, која би се дала исправити, али она тако ишчезава пред целином, да се тешко да и спазити.

Једном речи „Немања“ је драма, каква се само пожелити може. Цветић је с њом учинио читаву револуцију у нашој драмској књижевности. „Немања“ је прва српска драма; то се спорити не да. Она одговара свим драмским захтевима, језик јој је правилан, а писац се тако знао пренети у Немањино доба, да ми у извесним тренутцима заборављамо, да живимо данашњим животом. Добро је казао један наш отменији књижевник: „Ово је прва драма, у којој видимо праву српску господу, која господски говори и која српски осећа!“ Нада све треба похвалити Цветића, што нас је подгрејао оним чистим и правим родољубљем. Неумрли Даничић рече за Бранка: „он пјева онако, како треба Србин књижевник да пјева“. Како би се ове свете речи дале применити и на Цветића!

„Немања“ је првенче Цветићево, и ако је он 1876. год. писао, са још једним писцем, алегорију „Три светла дана“. Кад је овакво првенче, то слободно можемо рећи, да српска књижевност у њему добија великог драмског писца. Са „Немањом“ се српски народ може поносити

Честитамо Цветићу на сјајан успех, и желимо му обилатог плода на књижевном пољу, и ако је и оно засуто трњем, не мање од позоришних дасака. Та и сам је на својој драми исписао као мото:

„У пехару братства нема гутљај вина,
Ишчезао мирис предачких врлина. . .“

У Београду.

Дан. А. Живаљевић.

К О В Ч Е Ж И Њ

Г Л А С Н И К.

(Матица Српска). Књижевни одбор држао је 28. прошлог месеца седницу. председавао је професор Светозар Савковић а били су на седници ови чланови: А. Хаџић, Ф. Оберкнежевић, др. Ђ. Дера, др. И. Огњановић, Миша Димитријевић, Ст. Лекић, Милан Андрић, др. Милан Савић и уредник овог листа. На дневном су реду били и решени ови предмети: 1. Непозната писца трагедија у пет чинова под насловом „Вој-

вода Прељуб“ издана је на оцену члановима Милану Савићу и уреднику овог листа. 2 Истој двојници дана је на преглед и шаљива игра непозната писца под насловом „Комисија“. 3. Спев Милана Бермановића, ратара из Сусека, под насловом „Опис живота и прејатитија једног ратара“ одбија се према усменом реферату секретара А. Хаџића. 4. „Монах“, спев Милорада П. Шапчанина, поднесен за Летопис, издан је на оцену дру Јовановићу-Ватулу. 5. Прочитана је оцена

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Милана Савића на „Полетарце“ те су исти према оцењивачевом мишљењу одбијени као врло непотпуни покушај. 6. Прочитана је и подужа оцена дра Јовановића-Батуца на Моја Медића „Додатак к природописној и медицинској номенклатури.“ По предлогу оцењивачеву примиће се састав Медићев за Летопис, ако исправи неке омашке, које је оцењивач нашао. 7. У смислу оцене дра Јовановића-Батуца решено је, да се записи на рукописним србуљама и другим старинским књигама у ризници манастира митрополије Цетињске и у ризници Биљарде, што их је снимио Марко Драговић, саопште у Летопису. 8. Према оцени члана Милана Андрића одбијене су песме ратара Негована Ранитовића. 9. На препоруку уредника овог листа примљена је за Летопис и наградиће се „Кринка“ Николе В. Ђорића, која је лане била одбијена а сад је писац наново поднео, пошто ју је с обзиром на карактер насловне јунакиње прерадио. 10. Уредник овог листа поднео је мишљење о глуми непозната писца „Два јунака неједнака“. Како се његов суд о тој глуми сасвим подудара са судом члана Мише Димитријевића, којем је књижевни избор такођер био поверио, да ту глуму прегледи, то је на основу једногласне неповољне пресуде обојице оцењивача одбијено то дело.

ПОЗОРИШТЕ И УМЕТНОСТ.

(„Немања“). Пишу нам из Београда: Наше народно позориште, од како постоји, није имало свечаније представе од 21. фебруара о. г., кад се први пут представљала нова драма „Немања“. Од дужег се времена Београдска публика занима том новом драмом. Последњих је дана „Немања“ био свуда на дневном реду. Куд год се окренете, где год се појавите, само се говори о „Немањи“. Београд поред „Немање“ беше заборавио и на политику, а то је велика реткост. Нешто, што се драма јако хвали, а нешто и сама радозналост, што се не зна име пишево. Сваковрсне се комбинације правиле, и за кога ли се није говорило, да је писац „Немање“! Неки држе, да је овај, други говор позитивно уверава, да није, него онај. У комбинације највише су улазили: Чедо Мијатовић, Милорад П. Шапчанин, др. Милан Јовановић и Јован Ђорђевић, али никако да се погоди. То је једина тајна за Београд, зато и беше чудна. — Највећа раздраженост настаде, кад се приближио дан представе. Позоришна управа чини јаке припреме, говори се о новим декорацијама, о новим хаљинама, мачевима, кацигама и штитовима. С тога је управа и подигла цене. Подигнуте цене као да су још више примамиле света. Два дана раније продавале се билете, али до 11 сати пре подне више не беше никаквог места. Стотинама су тражили ложе; из унутрашњости Србије депешама траже места, а пред позориште се свет гура и туче, ко ће пре добити билету, као да се поклањају. — Дође и толико очекивани 21. фебруар. Позориште лепо исквићено заставама и сјајно осветљено, а свет се жури, да што пре уђе, да се не одоцни. Успут се свак пита: да ли ће се писац јавити? Лепо беше видити позоришну дворану. Све пуно, и отмено. По ложама, на балконима, па и у партеру: најодабранији цвет српске престонице. — Засвира оркестар; али она увертира беше свакоме и сувише дуга. Завони звонце, утањи се светлост, а у позоришту зацари глува тишина. Кад се подиже завеса, публика бурним аплаузом поздрави комад. Започе, али тек што Пехарник и Штитонша почеше да се разговарају, појавише се у дворску ложу краљ и краљица. Кад је краљ ушао у позориште, рекао је Шапчанину: Дошао сам, да видим драму, коју сам ја написао“. Публика је поздравила краљевски пар, а оркестар је одсвирао химну, коју су сви

стојећи саслушали. — Одмах се у почетку публика живо заинтересова за „Немању“, а како који чин, интересовање беше све то јаче. Многи су глумци били прекидани аплаузом а после сваког чина по више пута публика их је изазивала. Но и они су од своје стране доста учинили. Игра у глумца потпуно је одговарала величини драме. Немању је играо Тоша Јовановић, а друге главније улоге играли су: Рајковић (Мудрослава логотета), Анастасијевић (краља Радосава III.), Станојевић, Павловић и Гавриловић (Немањину браћу: Завида, Срацимира и Првоша), Милосављевић (Немањиног Пехарника), Динуловић (Штитоншу), Божовић (Великог судију). Женске су улоге биле овако подељене: Јовановићка (Краљица Бојана), Милка Гргурова (мати Немањина), Поповићева (Лепа, сестра Немањина), Нигринова Деспа, кћер краљева), Ђорђевићка Ана, кћер Драгошева) Лугумерска (пратиља Анина). — Г. Цветић био је редитељ и играо је малену, али врло значајну улогу Драгоша, великог кнеза Хума и Требиња. — Сценерија је заиста била ванредна, те је поред душевне насладе и око имало пријатне забаве. Дворана је у Завидином двору у стоном граду Раси примамила општу пажњу публике, која не мога а да је не поздрави пљескањем. Она је рађена по разним научним пртежима, које је проф. Владислав Тителбах снимио са наших старих црква и манастира, а патос те дворане изражен је по једном пртежу из Манасије. И краљевска престона дворана у Дукљи била је украшена владалачким ликовима, који су такођер снимани са српских старих живописних споменика. — Све је декорације израдио вредни позоришни сликар Доменико Д'Андрија, родом Далматинац. — „Одело је рађено, не по досадашњој пракцици, него по узорима, који се налазе на сликама у Жичи, Студеници, Манасији, Руденици, Карану, Каони, у јеванђељу Асемановом и т. д. Одело је новина и кројем и укусом. Изражен је најпре велики албум тог старог ношња, па по њему после комбиновано и кројено“. (М. П. III.). Само би требало препоручити нашим глумцима, да малко боље припаде на комбинацију боја. — Не смемо пропустити, а да не напоменемо лепе нове шлемове, штитове, оклопе, оружје и намештаје, све у духу и стилу оног времена. Једном речи све је било лепо и угледно, те беше у свему потпуно армоније. — И оркестар је ове вечери био славан. Д. Чижек компоновао је две нове музикације: „Парафразу“ на „Југословенске песме и мелодије“, и „Немањино коло“ у част писцу „Немање“. — На захтев публике „Немањино коло“ свирало се два пута. — Сврши се представа; али се публика не разилази. Пљескање разлама позориште, а ори се „писац! писац!“ Краљ, краљица и цела публика стоји на само пљескају и вичу „писац! писац!“ — Подиже се завеса, изађе Милорад П. Шапчанин и рече, да се писац још није јавио управи, али да „и скромност има својих граница, па поред оваквог пријема и оваквог одушевљења свако даље скривање била би шпекулација. Зато ако је писац у овој кући, молили би га, да се јави публици“. — Паде завеса, али публика једнако виче. Завеса се опет подиже а на позоришту се јавише Шапчанин и Цветић. Шапчанин представи Цветића као писца „Немање“. — Заори се урнебасно „живио, а пљескању не би краја. Цветићу су одмах многи честитали и с њиме се љубили, а сутра дан стотинама су га походили, да му честитају. Цветић је данашњи јунак Београда. О њему се свуда говори, овације му се праве, а честитања му стижу са свију страна па ни сам Загреб није изостао а да не честита великом глумцу и велико књижевно име, које је стекао својом драмом. — На другој представи (22. фебруара) после првог чина био је Цветић изазван три пута и том

приликом предати су му венци: од уредништва „Одјека“, од уредништва „Београдског Дневника“, г. Боке Поповића, и од браће Антуле. — Нека је заиста слава Милошу Цветићу, новом и великом српском драмском писцу. — „Немања“ ће се представљати још три пута узастопце. — На првој представи присуствовао је и г. Антоније Хадич, секретар „Матице Српске“, а на другој и проф. Шврљуга из Загреба, који се врло похвално изразио о „Немањи“ и лично честитао писцу на сјајном успеху.

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ

— Изашла је прва књига Вукових дела. У њој су најстарије песме јуначке, 101 на броју. У издању су овом штампане народне песме по последњем (трећем) издању Вукову. Међутим је на жалост „погрешком слагачевом“ (а што коректор није боље очи отворио?!), ушло у ову књигу неколико поправака, које мењају Вуков правопис, те су на крају све означене. Осим тога има преко стотину које замашнијих које мањих штампарских погрешака те се редакцији мора замерити и пребацити, да није са доста пијетета за послао се бринула, кад је пустила, да се толике силне омашке увуку. — Замерка В. Бечкерчког „Гласа“, да је цена доста велика, није неоснована; има право „Глас“, што вели, да је требало имати на уму, да та дела и у најсиромашнију српску кућу доспеју. А овако ће то тешко бити. Па не знамо, како је то с тим књижевним радом удешено. Овде се бар код нас у једној књижари продаје та књига по 1 фор. 20 нов. а фиксирана јој је цена за 20 новчића мања.

— У издању министарства правде у краљевини Србији угледали су света „Прилози за реформу казних закона.“ Саставио их је Миленко М. Жујовић, секретар министарства унутрашњих дела. Иза предговора реч је у тој књизи о стању казних завода у Србији за 1883., 1884. и 1885. год., даље о поступном казном систему с нарочитим погледом на његову примену у Лепоглавској апсани, затим о мњењу комисије за подизање казног завода за робијаше, на о предлогу министра у истој ствари, даље о мишљењу Емила Таулера о реформи казних завода у Србији и најпосле о мишљењу француског „општег апсанског друштва“ о истом питању.

— Из „Београдског Дневника“ отштампан је одговор Стеве Теодоровића на Валтровићеву броширу „Православност у данашњем црквеном живопису у Србији.“ (в. 48. број нашег листа од прошле године на страни 1674.) На тај одговор написао је Ђорђе Крстић „Неколико речи као одговор Стевану Теодоровићу“ на позива Теодоровића, да „на једном месту и у исто време заједнички изложе“ своје иконе, „да се свет увери о истини Теодоровићевих навода, сравњујући његове, већ давно признате сликарске радове“ са Крстићевима, „који тек треба да зараде себи места и положаја.“

— Нови ректор Београдске богословије, архимандрит др. Никодим Милаш, говорио је о св. Сави ове године беседе о потреби класичног образовања за кан-

дидате богословије. Та је беседа у засебну књижицу отштампана.

— Четир приповетке Л. К. Лазаревића, и то: „Први пут с оцем на јутрење“, „Школска икона“, „На бунару“ и „Све ће то народ повлатити“ изашле су у чепком преводу. Превео их је Karel Hude. Исти је превео и приповетку Сима Матавуља „Ко је бољи?“, што је угледала света лане у „Јавору“.

— „Школска икона“ Л. К. Лазаревића преведена је и на словачки. Превео ју је мек Духан Маковицки.

— Добили смо 2. свеску Грловићеве „Смотре“. У њој има најпре од самог уредника „повест незнатна човека“: „Прометеј“ (први део), па песма Драгутина Ј. Илијћа „Два гаврана“ (ћирилицом штампана) а за њом песма Милке Погачића „Дан и ноћ“. Има даље извадак из академијског предавања дра Фрање Марковића о Ружеру Бошковићу као философу. Прича даље Иван Костренчић животопис беговског певача „Мехмеда Колака“ Колаковића (в. 3 бр. нашег листа о. г.) и занимљивих ствари о њему. Од дра Фрање Рачког има расправа „Песма о Сорићу и Кумалијићу Алоги према повести“, а за том расправом долази опет расправа Ф. Ш. Кухача „О тамбурашким дружинама и о угодби тамбурице“. Из 1. је свеске настављен Кучерин „Спектроскоп и најзначајнији му обрети“. Затим је топлим речима испраћен покојни Драгутин Албрехт, који је за пуних тридесет година потпомагао напредак хрватске књижевности на и „Смотру“ примно био у своје власништво и накладу. На крају свеске има тма божја „ситних вести“ о литератури знаности, и уметности. Ту је онда и библиографија хрватско-српске и регистровани су „важнији чланци и подлици по наших новинах.“ (Морамо ту запитати уредништво „Смотре“, шта мисли под тим: „наших“, кад ама баш ниједан српски лист не спомиње. Или том уредништву не долази до руку ниједан српски лист, или баш ниједан српски лист није у последње време донео ама баш ниједан „важнији“ чланак и подлистак? Или ваљда то уредништво држи, да нам је за овај мах доста и предоста концесије већ то, што је песма нашег Драгутина Илијћа штампана ћирилицом? Али пардон! Биће да је то кривица и до уредника српских листова и до српских писаца. Први ваљда да не шиљу своје листове у замену, а други никаквих својих радова, јер из онога, што „Смотри“ стоји на челу, да се наиме „сви чланци награђују и тискају буди латиницом буди ћирилицом, како су припослани“, никако ваљда не излази, да би латиничари имали — првенство.)

На питање часнога господина Димитрија Руварца у 8. броју „Јавора“ од ове године, у црти „Ко је тај Софроније Стефановић?“ имам само толико одговорити и још једаред потврдити, да све онако стоји, како сам ја у 7. броју овога листа саопштио о српском календару од г. 1776., што ми је као библиотекар овадашње српске гимназије до руку дошао са осталим књигама покојног Ђорђа Рајковића. Нема тамо ни где ништа брисано, а о томе се може свако уверити у библиотеци наше гимназије. Кома сам год досад тај календар показивао, свако је видио, да није ништа брисано.

У Новом Саду 1. Марта 1887.

А. М. М.

САДРЖАЈ: Из „Немање“, трећи чин, појава 3—5. Од Милоша Цветића. — Пред милосницом. Песма Вл. М. Јовановића. — Под старост бердо. (Наставак.) — О кнезу Лазару. (Наставак.) — Успомена на покојног пријатеља. (Наставак.) — Историјско-географско иверје. 1. Бобовац=Травник. Од И. Руварца. — Књижевност. „Немања“. Оцена Дан. А. Живаљевића. — Ковчежић. Гласник. — Позориште и уметност. — Књижевне белешке.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валовића у Београду.